

Potensi Pengintegrasian Diat ke dalam Tuntutan Pampasan Kemalangan Jalan Raya di Malaysia (The Potential of Intergration of Diat into Road Accident Compensation Claim in Malaysia)

SITI AISYAH SAMUDIN

ABSTRAK

Mangsa kemalangan jalan raya sememangnya mempunyai hak untuk membuat tuntutan pampasan atas kerugian yang mereka alami. Namun, sistem tuntutan pampasan di Malaysia belum mampu melindungi kesemua mangsa yang terlibat. Walaupun setelah pihak mahkamah memutuskan sesuatu kes, didapati masih terdapat mangsa yang gagal atau terhalang daripada membuat tuntutan kepada pihak insurans berikutan sebahagian mangsa tidak termasuk dalam senarai pihak ketiga menurut Seksyen 91 Akta Pengangkutan jalan 1987. Satu lagi sebab yang boleh mengakibatkan mangsa gagal menuntut pampasan adalah pemilikan polisi insurans yang tidak aktif. Sementara itu mangsa kemalangan langgar lari turut gagal untuk menuntut pampasan atas kerugian mahupun kecederaan yang dialami. Senario kegagalan di atas turut bererti mangsa gagal untuk mendapatkan keadilan yang sewajarnya. Lantaran itu, kajian ini dilaksanakan bagi meninjau aspek pampasan kerugian yang berlaku akibat kemalangan jalan raya di Malaysia serta kaedah alternatif yang dilaksanakan berdasarkan sistem Diat. Metod yang digunakan dalam usaha mengumpul data adalah melalui kaedah observasi, temubual separa struktur dan kajian kepustakaan. Data yang diperolehi dianalisis secara perbandingan dan kandungan. Hasil kajian mendapati sistem pemberian pampasan Islam menyediakan nilai diat yang tinggi melalui dana khas sebagai alternatif untuk membayar ganti rugi kepada mangsa yang gagal mendapatkan pampasan daripada pihak aqilah/insurans.

Kata Kunci: Pihak ketiga; kerugian dalam kemalangan jalan raya; pampasan; diat; insurans

ABSTRACT

Road accident victims certainly have the right to claim compensation for their damages. However, the compensation claim system in Malaysia has not been able to protect all victims involved. Even after the court has decided a case, it is still found that the victim failed or was prevented from making a claim against the insurer due to the fact that some of the victims were not included in the third-party listing under Section 91 of the Road Transport Act 1987. Another possible reason for the victim's failure to seek compensation is ownership of an inactive insurance policy. Meanwhile, the victim of a hit-and-run accident also failed to claim compensation for the loss or injury he suffered. The above failure scenario means that the victim fails to obtain justice properly. Therefore, this study was conducted to look into the compensation aspects of the loss caused by road accidents in Malaysia as well as alternative methods implemented under the Diat system. The method used in collecting data is through observation, semi-structured interview and bibliography studies. The data obtained were analysed by comparison and content. The findings show that the Islamic compensation system provides high value funds through special funds as an alternative to compensating victims who failed to obtain compensation from the aqilah / insurance.

Keywords: Third party; damages in road traffic accident; compensation; diyat; insurance

PENGENALAN

Di Malaysia, ganti rugi untuk kecederaan diri dan menyebabkan kematian, selain kesalahan pembunuhan, ditadbir di bawah Akta Undang-undang Sivil 1956. Prinsip kecuaiian di bawah undang-undang tort digunakan untuk menentukan liabiliti jika ia melibatkan kes-kes kecuaiian. Akta itu dipinda pada tahun 1972 dan pada tahun 1984 pindaan baru telah dibuat untuk

memasukkan seksyen 28A atas ganti rugi berkenaan dengan kecederaan diri. Pindaan kemudian dikatakan membuat perubahan kepada undang-undang dengan meletakkan kaedah pengiraan dan penilaian ganti rugi jika orang yang cedera hidup dan menderita akibat kejadian itu. Oleh itu, empat jenis ganti rugi boleh dituntut, iaitu: (i) kesakitan dan penderitaan dan kehilangan kemudahan, (ii) kehilangan pendapatan masa depan, (iii) kehilangan keupayaan pendapatan dan (iv) perbelanjaan penjagaan masa depan.

Bagi seseorang yang mengalami kecederaan peribadi sebagai akibat daripada apa-apa perbuatan penyeksaan yang dilakukan kepadanya, ganti rugi biasa adalah satu anugerah bagi ganti rugi. Prinsip yang digunakan dalam *restitutio in integrum*. Ia bermakna untuk memulihkan plaintif kepada kedudukan yang akan dia masuk jika tort relevan tidak dilakukan. Ia bukanlah untuk memperkaya yang cedera tetapi pendekatannya adalah untuk meletakkan pihak yang cedera dalam kedudukan yang dia akan berada di sekiranya dia tidak cedera. Matlamat konsep *restitutio* ini adalah bahawa plaintif akan diberi pampasan penuh untuk kerugiannya sejauh mungkin melalui pampasan kewangan.

Kuantum untuk ganti rugi bagi kes kematian tetap sama dan terhad kepada kekayaan, perbelanjaan pengebumian, tuntutan estet dan tuntutan pergantungan. Kemalangan jalan raya diuruskan dengan undang-undang lalu lintas jalan raya, undang-undang kecederaan peribadi dan juga undang-undang insurans. Kemalangan itu disiasat oleh polis trafik dan laporan polis dikehendaki dibuat oleh kedua-dua pihak yang terlibat. Apabila liabiliti ditentukan, kes itu boleh diselesaikan sama ada melalui syarikat insurans atau dirujuk ke mahkamah. Kes-kes yang dianggap sebagai mudah dan tanpa sebarang pertikaian, boleh dirujuk kepada syarikat insurans. Notis itu hendaklah diberikan oleh pihak yang diinsuranskan kepada syarikat insurans seperti yang dinyatakan di bawah Akta Insurans 1996. Jika kes tidak dapat diselesaikan dengan segera, terutamanya yang melibatkan kecederaan serius dan maut dan pertikaian berlaku untuk menentukan liabiliti dan kuantum, maka ia akan pergi ke mahkamah.

Prinsip kelalaian di bawah undang-undang tort akan digunakan untuk menentukan liabiliti pihak-pihak yang terlibat dan akibat-akibat liabiliti dari segi pampasan diuruskan oleh Akta Undang-Undang Sivil 1956. Pihak yang salah tidak semestinya didapati bertanggungjawab 100% kes, liabiliti boleh dibahagikan antara kedua-dua pihak bergantung kepada fakta setiap kes. Artikel ini membuat perbandingan berkenaan risiko-risiko yang dilindungi oleh pihak insurans atas kerugian yang berlaku akibat kemalangan jalan raya di Malaysia serta kaedah alternatif yang dilaksanakan berdasarkan sistem Diat.

PAMPASAN BAGI MANGSA KEMALANGAN JALAN RAYA DI MALAYSIA

Akta 67 telah memperuntukkan ganti rugi bagi kematian dan kecederaan yang berlaku akibat kemalangan jalan raya. Perihal ini ada dinyatakan dalam seksyen yang berlainan sekaligus membezakan sebab dan takat ganti rugi yang boleh dituntut iaitu seksyen 7 bagi ganti rugi kematian dan seksyen 28A bagi ganti rugi kecederaan. Perbezaan sebab dan takat ganti rugi ini menolak persepsi segelintir masyarakat yang beranggapan ganti rugi kerana kehilangan nyawa adalah lebih besar nilainya berbanding kecederaan parah. Kehilangan nilai nyawa keseluruhannya adalah lebih tinggi daripada kehilangan anggota. Atas alasan demikian, masyarakat berpandangan kadar ganti rugi kematian sepatutnya lebih tinggi atau paling tidak mencapai angka ratusan ribu.

Namun demikian, persepsi undang-undang tidak memperuntukkan sedemikian. Malahan, pampasan bagi kematian berkemungkinan jauh lebih rendah berbanding kecederaan peribadi.

GANTI RUGI KEMATIAN AKIBAT KEMALANGAN MAUT JALAN RAYA

Tuntutan pampasan bagi kematian akibat kemalangan jalan raya boleh dirujuk melalui Seksyen 7 Akta 67. Akta tersebut menyatakan bahawa waris simati berhak mendapat pampasan apabila wujudnya elemen kehilangan sumbangan pendapatan simati, kedukacitaan, dan pampasan bagi ganti rugi khas.¹

Waris simati boleh membuat tuntutan kepada pihak yang bersalah bagi apa-apa kehilangan tempat bergantung bersama dengan apa-apa perbelanjaan yang munasabah akibat kecuaiannya.² Bagi ganti rugi kerana kehilangan sumbangan pendapatan ini, syarat utama yang perlu dipenuhi adalah simati pada masa kematiannya hendaklah mempunyai pendapatan dan telah memberi sumbangan pendapatan itu kepada warisnya. Waris yang sah untuk menuntut pula boleh dalam kalangan ibu bapa untuk kehilangan anak; atau suami isteri untuk kehilangan pasangan.

Peruntukan undang-undang dalam seksyen ini 7 menyatakan bahawa tiada ganti rugi akan

diawardkan kepada ibu bapa atau suami isteri hanya atas alasan bahawa beliau kehilangan perkhidmatan seorang anak atau pasangan. Hal ini bermaksud, semata-mata kematian tanpa wujudnya sumber pendapatan pada masa kemalangan, tidak membolehkan ibu bapa atau pasangan suami isteri menuntut pampasan jenis ini.³

Di sinilah titik kelemahan perundangan sivil yang mensyaratkan perlunya ada sumbangan pendapatan bagi mangsa yang berumur lebih 18 tahun. Dalam situasi ekonomi yang tidak menentu, peluang untuk mangsa kemalangan tidak bekerja pada masa kemalangan berlaku adalah tinggi. Ketiadaan sumber pendapatan atas sebab menyambung pendidikan ke peringkat lebih tinggi seperti STPM, Ijazah Sarjana Muda dan sebagainya atau dibuang kerja menyebabkan mangsa tidak layak untuk dituntut pampasan atas kehilangannya oleh ibu bapa atau pasangan mereka.

Bagi menuntut pampasan kedukacitaan kerana kematian, undang-undang mensyaratkan bahawa simati yang pada masa kematiannya berumur bawah 18 tahun dan tidak berkahwin, maka waris yang berhak membuat tuntutan adalah ibu bapanya yang sah sahaja. Sebaliknya, mangsa yang pada kematian berumur melebihi 18 tahun dan telah berkahwin, maka suami atau isteri yang sah kepada mangsa sahaja yang berhak membuat tuntutan.⁴

Waris simati yang berhak membuat tuntutan ada dinyatakan di dalam seksyen 7(2) dan 7(11) Akta 67. Waris-warisan yang sah ini termasuklah ibu/bapa, anak, atau pasangan suami isteri. Tafsiran ibu/bapa adalah termasuk datuk dan nenek, manakala tafsiran anak adalah merangkumi anak lelaki, anak perempuan, cucu, anak angkat atau anak tidak sah kepada kepada simati. Ibu tiri, ayah tiri atau saudara mara tidak termasuk dalam tafsiran waris mengikut peruntukan ini sekaligus tidak berhak membuat tuntutan.

Ibu bapa kepada mangsa yang melebihi 18 tahun dan tidak berkahwin tidak layak untuk menuntut pampasan kedukacitaan. Namun, mereka boleh menuntut pampasan bagi ganti rugi khas atau pampasan kerana kehilangan sumbangan pendapatan sekiranya mangsa memiliki sumber pendapatan pada masa kemalangan berlaku. Hal ini bermaksud, ibu bapa yang kematian anak berusia lebih 18 tahun, tidak berkahwin dan tidak bekerja tidak layak untuk membuat tuntutan bagi kehilangan sumber pendapatan dan kedukacitaan.

Sebaliknya, mereka hanya dibenarkan membuat tuntutan bagi ganti rugi khas sahaja.

Tuntutan ganti rugi khas merupakan tuntutan ganti rugi berbentuk kewangan dalam masa sebelum perbicaraan mahkamah berlaku.⁵ Dalam skop kematian akibat kemalangan jalan raya ialah tuntutan ganti rugi khas merujuk kepada urusan pengkebumian dan pengurusan jenazah serta majlis kenduri. Tuntutan ini boleh dibuat oleh mana-mana waris yang sah tertakluk kepada resit perbelanjaan dan bukti yang kukuh.⁶

GANTI RUGI KECEDEeraan AKIBAT KEMALANGAN JALAN RAYA

Fungsi ganti rugi pada dasarnya adalah untuk meletakkan seseorang pada keadaan asalnya sebagaimana sebelum suatu kesalahan itu dilakukan.⁷ Prinsip ini wujud dalam kedua-dua sistem Diat mahupun insurans. Matlamat ganti rugi dalam Diat adalah sejajar dengan undang-undang moden hari ini yang menyatakan bahawa tujuan ganti rugi tidak lain adalah untuk meletakkan Plaintiff pada kedudukan sepatutnya seandainya kesalahan tort itu tidak berlaku.⁸ Sistem insurans juga memperkenalkan prinsip indemniti dalam pelaksanaannya yang tidak lari daripada maksud yang sama iaitu bagi meletakkan orang yang rugi dalam keadaan asalnya sebagaimana sebelum kerugian berlaku.⁹

Mengulas berkenaan prinsip ini, Syed Agil Barakbah mengulas dalam penghakiman kes Ong Ah Long lwn Dr. S. Underwood dengan menyatakan bahawa:

“Ganti rugi untuk kecederaan diri bukanlah sesuatu yang punitif dan masih berada pada tahap ganjaran. Ganti rugi tersebut hanyalah suatu pampasan yang akan memulihkan semula pihak yang tercedera sebagai akibat perbuatan salah yang dilakukan, iaitu mengikut setakat mana wang boleh diberi sebagai pampasan”.¹⁰

Tuntutan ganti rugi bagi kecederaan diri akibat kemalangan jalan raya boleh dirujuk berdasarkan seksyen 28A Akta 67. Bagi membolehkan suatu tuntutan ganti rugi di bawah seksyen ini dibuat, terdapat beberapa elemen yang perlu dikenalpasti dan dibuktikan. Hal ini bagi mengelakkan berlakunya apa-apa tuntutan ganti rugi palsu atau tidak benar. Bagi memudahkan tuntutan dibuat, ganti rugi bagi kecederaan diri boleh diklasifikasikan kepada dua elemen iaitu ganti rugi am dan ganti rugi khas.

GANTI RUGI AM

Ganti rugi am ialah ganti rugi yang diawardkan kerana kesalahan tort telah dilakukan lalu undang-undang mengandaikan bahawa Plaintiff telah mengalami kerugian yang mungkin berbentuk kewangan atau bukan kewangan.¹¹ Ganti rugi am bukan berbentuk kewangan adalah terdiri daripada kesakitan dan penderitaan, kehilangan upaya, pengurangan jangka hayat hidup, kerugian dari sudut prospek perjdohan dan kehilangan konsortium.¹² Ganti rugi am berbentuk kewangan pula adalah terhad kepada ganti rugi selepas proses perbicaraan di Mahkamah dilakukan iaitu kos penjagaan pada masa hadapan, kos perubatan, pembedahan dan rawatan pada masa hadapan serta kehilangan pendapatan atau hilang upaya mendapatkan pendapatan pada masa hadapan.¹³

1. Ganti Rugi Am Bukan Kewangan

a. Kesakitan Dan Penderitaan

Plaintif berhak mendapat ganti rugi untuk kesakitan dan penderitaannya sama ada yang dialami pada masa tersebut atau untuk jangka masa lama. Hal ini termasuk kejutan saraf yang dialami dan apa-apa tanda psikiatrik yang bukan berbentuk kesedihan atau kepiluan.¹⁴ Dalam menilai kesakitan dan penderitaan yang bersifat abstrak, Mahkamah telah mengambil kira sifat semula jadi seperti umur dan keseriusan kecederaannya.¹⁵ Asas prinsip ini telah dipertimbangkan dengan merujuk kes Halijah lwn Velaitham. Mahkamah mengulas bahawa sekiranya mangsa adalah seorang kanak-kanak, Mahkamah boleh mempertimbangkan bahawa kecederaan tulang yang dialaminya mampu sembuh dengan lebih cepat, maka kadar penderitaan dan kesakitan yang dialami adalah sementara dan lebih cepat.¹⁶ Malah, sekiranya mangsa mati beberapa hari akibat kemalangan tersebut, waris masih berhak membuat tuntutan atas ganti rugi ini. Sebaliknya, sekiranya kematian mangsa berlaku serta merta, hak untuk membuat tuntutan atas kesakitan dan penderitaan menjadi tidak sah.¹⁷

b. Kehilangan Keupayaan

Kehilangan keupayaan bermaksud kehilangan kenikmatan hidup yang berbeza daripada kehilangan jangka hidup. Dalam membuat penilaian ganti rugi ini, Hakim sivil pada kebiasaannya akan melihat kepada status dan profesion mangsa.¹⁸ Sekiranya mangsa merupakan seorang pemain bola, ganti rugi bagi kehilangan tangannya mungkin lebih tinggi berbanding suri rumah. Namun, kadar ganti rugi ini dinilai dengan melihat kepada jangka hidup Plaintiff.¹⁹ Penilaian kadar ganti rugi dengan melihat kepada status dan profesion ini boleh ditafsirkan semula. Kepentingan anggota badan setiap satunya adalah sama penting kepada setiap orang. Sekiranya kehilangan kaki menjejaskan hidup seorang pemain bola, begitu juga ia menjejaskan kehidupan suri rumah yang perlu tangkas mengurus rumah tangganya.

c. Pengurangan Jangka Hayat Hidup

Tuntutan ganti rugi atas kehilangan jangka hidup adalah sebahagian daripada ganti rugi am yang boleh dituntut menurut seksyen 8 AKta 67. Mahkamah dalam kes Foon Moon Yeow & anor lwn Tan Sek Kee & ors mengulas bahawa kehilangan jangka hidup adalah kehilangan berhubung harapan untuk satu kehidupan.²⁰ Tuntutan ganti rugi mengenainya adalah dibenarkan di bawah seksyen 8 akta ini yang merupakan sebahagian ganti rugi akibat kematian.²¹

Bagi ganti rugi kecederaan yang mengakibatkan pengurangan jangka hidup, tuntutan boleh dibuat di bawah seksyen 28A (2) akta yang sama. Tiada tuntutan ganti rugi berkenaan jangka hidup akibat kecederaan Plaintiff boleh dibuat di bawah seksyen ini. Namun, jika jangka hidup dikurangkan oleh kecederaan Mahkamah boleh mengambil kira dengan melihat kepada mana-mana kecederaan yang dialami Plaintiff atau atas dasar kesedaran bahawa jangka hidup Plaintiff memang akan berkurang.²²

d. Kehilangan Konsortium

Kehilangan konsortium boleh didefinisikan sebagai kehilangan satu bentuk kerjasama antara pasangan suami isteri termasuk kasih sayang, perkhidmatan, hubungan kelamin dan sebagainya.²³

2. Ganti Rugi Am Berbentuk Kewangan

a. Kos Penjagaan Pada Masa Hadapan

Kos penjagaan dibenarkan oleh pihak Mahkamah untuk dituntut sekiranya terbukti pihak mangsa tidak berupaya untuk mandiri dalam urusan harian seperti makan, minum, pergi ke tandas dan sebagainya. Tempoh penjagaan dan kadar pampasan sama ada sepenuhnya atau separa bergantung kepada kecederaan dan ketidakupayaan yang dialami oleh mangsa.²⁴

Pembuktian melalui dokumen dan keterangan-keterangan lain adalah penting untuk dikemukakan di hadapan mahkamah dan dinyatakan di dalam kes Yang Salbiah lwn Jamil Harun. Dalam kes ini, mahkamah membenarkan tuntutan pampasan apabila jelas terbukti mangsa adalah seorang yang hampir lumpuh dan memerlukan kepada bantuan orang lain.²⁵ Kebenaran untuk tuntutan pampasan ini adalah terbuka kepada mana-mana institusi penjagaan kerajaan atau swasta atau penjagaan persendirian oleh waris mangsa.²⁶

b. Kos Barangan Perubatan Masa Hadapan

Mahkamah membenarkan tuntutan pampasan bagi sebarang kos peralatan perubatan merangkumi penyelenggaraan, bil-bil perubatan dan sebagainya. Peralatan tersebut termasuklah kerusi roda, katil pesakit khas dan peralatan-peralatan lain yang difikirkan perlu.²⁷

c. Perubatan Dan Pembedahan Pada Masa Hadapan

Kos bagi penjagaan dan perawatan mangsa yang tercedera adalah dibenarkan

berdasarkan keputusan kes-kes terdahulu. Dalam kes Abdul Ghani, mahkamah membenarkan tuntutan pampasan sebanyak RM50,000 bagi kos perubatan pada masa hadapan di Pusat Perubatan Johor.

Dalam kes Chong Chee Khong pula mahkamah membenarkan tuntutan pampasan sebanyak RM9,000 bagi kos pembedahan pada masa hadapan.

d. Kehilangan Pendapatan Atau Hilang Upaya Mendapatkan Pendapatan Pada Masa Hadapan

Penilaian ganti rugi bagi tuntutan ini adalah bersifat abstrak dan tidak boleh dikira secara tepat. Hal ini merupakan satu kelemahan nyata dalam perundangan sivil dan diakui oleh Salleh Buang. Beliau berpandangan masalah timbul dalam hal yang berhubungan dengan kehilangan mata pencarian masa hadapan kerana dalam hal ini, mahkamah menetapkannya secara tekaan sahaja.²⁸

Dalam kes Tay Tong Chew & Anor lwn Abdul Rahman bin Haji Ahmad, Hakim Persekutuan Mohamed Azmi berkata kehilangan mata pencarian masa hadapan sering dianggap sebagai ganti rugi am. Berbagai-bagai perkara yang tidak diduga haruslah dipertimbangkan seperti jangka hidup plaintif, kesinambungan pekerjaan sekarang, prospek pekerjaan pada masa hadapan, kenaikan pangkat, dan kadar inflasi masa hadapan.

Terdapat perbezaan dari sudut prinsip antara *award* bagi kehilangan mata pencarian masa hadapan dengan pampasan untuk kehilangan upaya mendapatkan pendapatan. Yang pertama adalah kerugian sebenar-benarnya dan dapat ditaksirkan serta dibuktikan melalui keterangan yang dikemukakan sewaktu perbicaraan, dan bukan spekulasi. Yang kedua, lebih kepada pampasan atas ketidakdayaan Plaintif melalui pemberian ganti rugi.²⁹

GANTI RUGI KHAS

Ganti rugi khas pula berlawanan dengan ganti rugi am. Secara ringkas, ganti rugi khas adalah ganti rugi berbentuk kewangan bagi kerugian yang

ditanggung sebelum perbicaraan dilakukan. Dalam kes Sam Wun Hoong lwn Kader Ibramshah, Yang Amat Arif Mohamed Azmi, hakim Persekutuan mengulas dalam penghakimannya bahawa:³⁰

“Ganti rugi khas terdiri daripada perbelanjaan tunai langsung, seperti bil-bil hospital dan kehilangan punca pendapatan yang sebenar semasa tempoh kehilangan upaya sama sekali, dan secara amnya sebahagian besarnya dapat dibuat pengiraan jumlah yang tepat”.³¹

Ganti rugi khas ialah ganti rugi yang dapat dikira dengan nilai ringgit dan sen pada tarikh perbicaraan. Hal ini merangkumi kos perbelanjaan perubatan, lawatan ibu/bapa atau suami/isteri, kos rawatan pesakit luar, perjalanan membaiki kenderaan, kos anggota palsu, dan perkara lain seperti kos bagi makanan berkhasiat.³² Kesemua ini mestilah dirayu dan dibuktikan secara khusus di mahkamah. Dalam kes Guan Soon Tin Mining, mahkamah memutuskan bahawa invois-invois yang tidak bernama tanpa resit rasmi adalah tidak mencukupi. Tidak dinafikan bahawa prosedur mahkamah sebegini menyebabkan tempoh bicara menjadi semakin panjang.³³

Tuntutan bagi ganti rugi khas perlu dirayu secara khusus bagi memenuhi objektifnya iaitu untuk memperjelas isu dan memberi persediaan kepada kedua-dua pihak untuk bersedia dalam perbicaraan.³⁴ Bagi mendapatkan ganti rugi plaintif perlu memperincikan setiap kerugian yang merupakan perbelanjaan tunai langsung atau kehilangan mata pencarian yang dialami sebelum perbicaraan yang sebahagian besarnya dibuat pengiraan dengan cara yang tepat.³⁵ Sekiranya plaintif menuntut kos tambahan untuk makanan berkhasiat, maka plaintif perlu menunjukkan keterangan perubatan bahawa perkara itu memang diperlukan oleh Plaintif. Jika tidak, tuntutan tersebut akan ditolak.³⁶

Dalam kes Mohamed Ibrahim, mahkamah memberikan kos pergi dan balik kepada penumpang kapal satu keluarga apabila seorang kanak-kanak mengalami kerosakan otak akibat kecuaiannya defendan. Mahkamah turut membenarkan tuntutan bagi kos pembiayaan sekolah khas di England yang akan dihadiri oleh kanak-kanak tersebut.³⁷

Dalam kes Ngooi Ku Siong mahkamah membezakan tatacara tuntutan bagi ganti rugi am dan has untuk kepentingan pliding dan pembuktian sewaktu perbicaraan. Hakim Persekutuan dalam kes itu menyatakan bahawa ganti rugi am merujuk kepada ganti rugi yang undang-undang menyifatkan dalam istilah umum

semasa pliding tanpa perlu menyatakan kuantiti amaun. Sebaliknya, ganti rugi khas mestilah dibuktikan secara khusus dan dirayu dengan tegas. Ia merujuk kepada perbelanjaan lepas dan kehilangan mata pencarian.³⁸

PENTAKSIRAN DAN PENETAPAN KUANTUM GANTI RUGI BAGI KES KEMALANGAN JALAN RAYA DI MALAYSIA

Pentaksiran dan penetapan ganti rugi pada dibuat berdasarkan peruntukan undang-undang sebagai rujukan utama. Kaedah penilaiannya dibezakan berdasarkan situasi mangsa dan jenis ganti rugi yang dituntut sama ada termasuk dalam elemen ganti rugi am atau khas. Nilai ganti rugi pula dirujuk berdasarkan kepada kuantum yang telah diputuskan oleh kes-kes terdahulu dengan merujuk kepada keterangan-keterangan seperti laporan perubatan, laporan pakar, resit dan bil-bil pembiayaan.³⁹

Tidak seperti penilaian ganti rugi Diat yang bersifat tetap, nilai ganti rugi dalam sistem sivil mempunyai kemungkinan berubah-ubah walaupun sudah diputuskan oleh Mahkamah. Hal ini boleh berlaku apabila keputusan mahkamah bawahan dirayu kepada mahkamah yang lebih tinggi. Nilai ganti rugi ini pula boleh berubah menjadi semakin tinggi atau semakin rendah. Sistem mahkamah sebegini diambil berdasarkan *common law* Inggeris yang menetapkan bahawa prinsip yang diputuskan oleh mahkamah yang lebih tinggi adalah mengikat mahkamah bawahannya.⁴⁰

Dalam situasi Malaysia, pada kebiasaannya keputusan kes di mahkamah tertinggi seperti Mahkamah Rayuan, Mahkamah Persekutuan dan Mahkamah Tinggi akan mengikat keputusan kes Mahkamah rendah seperti Mahkamah Sesyen dan mahkamah Sivil. Oleh sebab itu, kuantum ganti rugi yang diputuskan oleh mahkamah rendah boleh berubah sekiranya ada pihak-pihak yang tidak berpuas hati dan membuat rayuan kepada mahkamah yang lebih tinggi.

KEKANGAN MANGSA DALAM MEMBUAT TUNTUTAN PAMPASAN KEMALANGAN JALAN RAYA

Selepas suatu kes diputuskan, terdapat beberapa keadaan yang menyebabkan mangsa gagal atau terhalang daripada membuat tuntutan kepada pihak insurans. Polisi insurans atau takaful ini dikenali sebagai perlindungan akta, merupakan

perlindungan insurans paling asas dan minimum yang ditetapkan di bawah Akta Pengangkutan Jalan 1987 (Akta 333).

Istilah Akta bermaksud polisi insurans telah dikeluarkan menurut keperluan Akta 333 bagi melindungi liabiliti kematian atau kecederaan anggota badan kepada mana-mana individu akibat penggunaan kenderaan motor di jalan raya. Namun, polisi ini masih belum mampu melindungi kesemua pengguna kenderaan motor dalam situasi-situasi tertentu iaitu dalam situasi pihak mangsa yang dikenal pasti bukan dalam senarai pihak ketiga. Hal ini boleh berlaku berikutan sebahagian mangsa adalah terkecuali daripada senarai pihak ketiga yang sepatutnya wajib dilindungi oleh premium insurans atau caruman takaful.⁴¹

Terdapat pengecualian dalam polisi asas bagi insurans dan takaful yang menyatakan bahawa insurans motor yang standard tidak melindungi sesetengah kerugian seperti liabiliti terhadap tuntutan daripada penumpang- penumpang dalam kenderaan yang dipandu seseorang. Golongan mangsa ini tidak termasuk dalam senarai pihak ketiga yang wajib diberi pampasan oleh insurans menurut Akta Pengangkutan Jalan 1987 (Akta 333).⁴²

Selain itu, terdapat juga mangsa yang gagal mendapat ganti rugi apabila pemandu yang menyebabkan kemalangan memiliki polisi insurans yang tidak aktif.⁴³ Hal ini bermaksud, pemunya polisi yang tidak aktif disebabkan tidak membayar premium insurans sebagaimana yang termaktub dalam syarat yang dipersetujui bersama sehingga menyebabkan polisi insurans boleh terbatal, adalah tidak wajib ditanggung oleh pihak penanggung insurans.⁴⁴ Dalam hal ini, penyebab kemalangan perlu menjelaskan sendiri jumlah ganti rugi kepada mangsa. Namun, ganti rugi yang tinggi sukar untuk dijelaskan secara persendirian.

Seterusnya, kemalangan jalan raya melibatkan mangsa mangsa langgar lari turut memberi impak besar kepada kebajikan mangsa berikutan sukarnya bagi pihak berkuasa untuk menentukan pihak yang akan mengeluarkan ganti rugi bagi mangsa terbabit. Sebagai contoh, berita menyayat hati mengenai Siti Nuraisyah Sahrin, 13 tahun yang hancur kakinya digilis lori sewaktu pulang dari sekolah merupakan satu antara puluhan ribu lagi kes-kes kemalangan jalan raya yang meragut nyawa dan mengundang kecederaan parah.⁴⁵

Bagi mangsa langgar lari yang tidak dapat dikenal pasti pelakunya, tiada individu yang boleh dihadapkan ke mahkamah untuk dituduh dan

disabit atas kesalahan cuai sehingga mencederakan. Pihak insurans dan takaful juga tidak memiliki autoriti bagi melindungi kerugian pihak mangsa langgar lari. Hal ini menyebabkan ganti rugi tidak dapat dituntut oleh mangsa sekaligus mempengaruhi keadilan mangsa dalam menuntut pampasan kerugian.

PAMPASAN BAGI KEMALANGAN JALAN RAYA DALAM PERUNDANGAN ISLAM

Perbincangan mengenai pampasan bagi mangsa kemalangan jalan raya daripada sudut pandangan Islam dilanjutkan dalam penulisan bertajuk *Compensation of Road Accidents In Islamic Law: An Analysis*.⁴⁶ Pampasan dalam perundangan Islam berdasarkan daripada dalil al-Quran Surah Al-Anbiya' ayat 78-79. Ayat yang menceritakan perihal Nabi Daud dan anaknya Nabi Sulaiman ketika memberi penghukuman berkenaan kambing yang merosakkan tanaman penduduk kampung pada waktu malam menjadi sumber kepada wujudnya bentuk ganti rugi kepada apa-apa jenis kerosakan yang berlaku.⁴⁷

Dalam hal ini, Nabi Sulaiman menghukumkan bahawa pemilik kebun berhak untuk menahan kambing yang merosakkan tanaman selama beberapa tempoh untuk mengambil manfaat susu dan bulunya sebagai ganti rugi untuk kembali seakan-akan kepada keadaan asal.⁴⁸ Hal ini adalah sejajar dengan matlamat ganti rugi dalam undang-undang moden hari ini yang menyatakan bahawa tujuan ganti rugi tidak lain adalah untuk meletakkan Plaintiff pada kedudukan sepatutnya seandainya kesalahan tort itu tidak berlaku.⁴⁹

Situasi pada zaman Nabi Daud dan Nabi Sulaiman yang diceritakan di dalam al-Quran telah dihubungkan oleh penulis dengan peristiwa pada zaman Nabi Muhammad SAW di mana seekor unta betina milik seorang sahabat bernama al-Barra' Ibn 'Azib telah sesat di sebuah kebun tanaman pada waktu malam dan menyebabkan banyak kerosakan.⁵⁰ Rasulullah SAW menyatakan bahawa pemilik unta itu adalah bertanggung walaupun kerosakan berlaku pada waktu malam dan bukan dalam jagaannya kerana pemilik haiwan pada waktu siang adalah bertanggung ke atas apa-apa yang berlaku pada waktu malam. Prinsip ini turut diterima dan diguna pakai oleh Juhur Ulama dalam kalangan al-Malikiyyah, al-Shafiiyyah dan Hanabilah.⁵¹

Susunan penulisan dalam makalah ini kemudiannya meletakkan situasi kini sebagai klimaks kepada perbincangan yang ingin

dilakukan. Muhammad Shahidul Islam, et.al., menghujahkan bahawa pengetahuan para fuqaha' silam belum sampai kepada era teknologi seperti yang terdapat pada masa kini. Aspek perbincangan dan ijtihad mereka terhadap isu kemalangan jalan raya adalah terhad ke atas mod pengangkutan yang ada pada zaman mereka iaitu terdiri daripada haiwan, perkapalan dan kenderaan berteknologi mudah dan ringkas seperti kereta kuda atau kereta lembu.⁵² Walaupun begitu, kaedah dan prinsip yang telah mereka simpulkan hasil pemahaman umum mereka terhadap al-Quran dan as-Sunnah masih relevan untuk diaplikasikan dalam perundangan moden kini.⁵³

Paizah Ismail pula berpandangan, bagi melaksanakan hukuman seperti ini dalam realiti perundangan di Malaysia sekarang banyak persoalan yang perlu diselesaikan terlebih dahulu.⁵⁴ Hal ini kerana, tidak semua jawapan kepada isu pada hari ini terkandung dalam perbincangan fiqh klasik kerana jarak masa yang terlalu lama antara waktu fiqh itu ditulis dan hari ini.⁵⁵ Semua ini memerlukan penilaian semula terhadap beberapa aspek yang mungkin dahulunya tidak pernah berbangkit. Oleh sebab itu, kajian ini masih optimis dan pro dengan pendekatan integrasi Diat dan pampasan antara perundangan Islam dan undang-undang Malaysia.

Perundangan Islam memperuntukkan Diat sebagai mekanisme pampasan yang hanya hanya meliputi kecederaan tubuh badan dan kehilangan nyawa sahaja. Sebaliknya, sebarang risiko kerosakan melibatkan harta benda, ganti rugi berbentuk dhaman akan dikenakan. Diat pada awalnya merupakan satu bentuk bayaran pampasan atas kelakuan jenayah yang dilakukan oleh ahli qabilah para Arab Jahiliyyah.⁵⁶ Oleh sebab itu, tidak salah jika dinyatakan bahawa Diat adalah satu bentuk adat yang diperturunkan melalui satu generasi kepada generasi yang lain melalui pengamalan masyarakatnya. Kedatangan Islam telah mengesahkan Diat sebagai satu sistem yang diperakui syariah melalui rujukan kepada wahyu al-Quran dan al-Hadis.

Diat dari sudut bahasa merupakan hak kepada mangsa pembunuhan.⁵⁷ Istilah Diat pula merujuk kepada sejumlah harta yang menjadi gantian kepada anggota.⁵⁸ Diat juga boleh merujuk kepada harta yang wajib dibayar atas sebab pertumpahan darah anak adam sebagai ganti kepada darahnya.⁵⁹ Diat menurut etimologinya berasal dari perkataan *wada*, *yadi* yang bermaksud ganti rugi. Istilah Diat jelas dinyatakan dalam satu hadis riwayat Abi Daud iaitu:

لَا يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ، وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا دُفِعَ إِلَىٰ أَوْلِيَاءِ
الْمَقْتُولِ فَإِنْ شَاؤُوا قَتَلُوهُ وَإِنْ شَاؤُوا أَخَذُوا الدِّيَةَ⁶⁰

Pembahagian pampasan bagi kecederaan diri dan kehilangan nyawa di dalam Islam boleh juga dirujuk kepada beberapa istilah lain iaitu *arsh* dan *hukumah al-adl*. Perbezaan istilah Diat, *arsh* dan *hukumah al-adl* adalah merujuk kepada perbezaan konsep dan kaedah penetapan kadarnya. Diat dan *arsh* merupakan ganti rugi yang ditetapkan kadarnya oleh Syarak, sebaliknya *hukumah al-adl* tidak ditetapkan kadarnya namun diserahkan kepada keadilan pemerintah. Dari aspek kecederaan anggota pula, Diat merujuk kepada kehilangan sepenuhnya anggota sebaliknya *arsh* dan *hukumah al-adl* merujuk kepada kecederaan dan kehilangan sebahagian anggota sahaja.⁶¹

Tuntutan pampasan akibat kecederaan atau kematian di dalam undang-undang Islam tidak mewajibkan penyelesaian dilakukan di mahkamah. Penyelesaian boleh dilakukan secara tidak formal sekiranya objektif pelaksanaan pampasan iaitu untuk memberi keadilan kepada mangsa tercapai. Dalam mencapai solusi ini, Diat (blood money) merupakan sistem pampasan Islam yang digunakan bagi memampas ganti rugi yang dituntut oleh mangsa kecederaan atau kematian yang tidak sengaja seperti kemalangan jalan raya. Di dalam Diat terdapat satu badan dinamakan *aqilah* yang bertanggungjawab mengeluarkan dana bagi pihak yang bersalah untuk dibayar kepada mangsa kemalangan jalan raya atau warisnya.

Pada zaman kini, *aqilah* boleh ditafsirkan sebagai badan insurans yang bertanggungjawab mengeluarkan wang caruman pemegang polisinya untuk membayar ganti rugi kecederaan atau kematian akibat kemalangan jalan raya. Tafsiran ini berlaku kerana wujudnya persamaan dari sudut peranan dan sebab penubuhan kedua-dua badan ini iaitu untuk saling membantu dan menjamin bagi sebarang risiko kerugian. Dalam usaha mencari dan meneliti titik integrasi antara Diat dan insurans, didapati insurans motor adalah yang paling sesuai untuk diharmonisasikan dengan sistem Diat. Dalam hal ini, insurans motor termasuk dalam insurans am. Selains insurans motor, insurans am lain termasuklah insurans harta, marin, liabiliti, kemalangan pelbagai dan kejuruteraan.

Elemen yang membolehkan tuntutan ganti rugi di dalam sistem Diat merangkumi dua asas sahaja iaitu wujudnya pencerobohan hak dan wujudnya kecederaan. Sistem Diat menyediakan pampasan untuk kecederaan-kecederaan tubuh badan sahaja

tidak termasuk harta. Hal ini bukan bermaksud kerosakan atau kerugian harta benda tidak boleh dituntut. Sudah tentu ruang itu ada, hanya ia terletak dalam sistem tuntutan lain dipanggil jaminan kehartaan (al-dhaman) (Al-Zuhayli 1998). Pengasingan tuntutan ini merupakan satu solusi terbaik kerana wang pampasan untuk kecederaan yang lebih penting akan diperolehi dalam kadar yang lebih segera.

Kadar ganti rugi bagi kecederaan dan kehilangan anggota banyak dirujuk berdasarkan hadis-hadis Nabi SAW. Antaranya hadis riwayat Abu Bakar bin 'Ubaidillah bin 'Umar, dari 'Umar Radhiyallahu 'anhu dari Rasulullah SAW bersabda yang bermaksud:

“Pada hidung apabila patah seluruhnya dikenakan Diat 100 unta, pada satu tangan 50 ekor, satu kaki 50 ekor, satu mata 50 ekor, luka yang mengenai kulit otak sepertiga (Diat) pembunuhan, luka yang sampai rongga kepala atau perut sepertiga (Diat) pembunuhan, luka yang membuat tulang terlihat 5 ekor, dan pada setiap jari Diatnya 10 ekor”.

Hadis riwayat Abu Daud.

Hadis tersebut secara konklusinya menyimpulkan bahawa kehilangan setiap anggota yang tunggal atau berpasangan, kadarnya ialah Diat penuh. Manakala kehilangan sebahagian daripada anggota yang berpasangan, kadarnya ialah separuh daripada jumlah Diat sebaliknya kehilangan anggota yang banyak seperti jari atau gigi kadarnya ialah 1/10 daripada Diat penuh mengikut kepada jumlah anggota yang tercedera atau hilang. 1 Diat penuh adalah bersamaan dengan 100 ekor unta, atau 1000 dinar emas, atau 12,000 dirham perak. Namun, nilai bagi kadar tersebut bukanlah suatu yang tetap, atau mengikat untuk diikuti. Tuntas yang mengikat adalah prinsip dalam kadar Diat tersebut iaitu kehilangan atau kecederaan anggota sama ada tunggal, berpasangan atau banyak, maka kadarnya adalah sama ada Diat penuh, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{3}{4}$ dan sebagainya.

Kertas ini mencadangkan penentuan kadar Diat dengan merujuk kepada nilai dinar emas atas sebab nilainya yang sentiasa meningkat. Peningkatan nilai ini memberi maksud tingginya nilai nyawa dan anggota tubuh badan yang nilainya tidak akan jatuh bahkan semakin tinggi. Walau bagaimanapun, penilaian ini boleh diberi penafsiran semula berdasarkan ijtihad dengan melihat situasi dan status kewangan semasa negara. Berdasarkan perkadaran Diat, nilai 1 dinar emas ialah bersamaan dengan 4.25 gram emas 916 (22k) iaitu dengan harga belian RM148.79.00 bagi 1g emas. 4.25 gram emas 916 adalah bersamaan RM632.00

(Harga Emas Trading, “*Harga Emas Hari Ini*”, laman sesawang Harga Emas Trading Sdn Bhd, dicapai pada 10 Januari 2017, <http://www.hargaemas.com.my/>). Oleh itu, ukuran nilai Diat penuh ialah 1000 dinar emas yang bersamaan RM632,000 Manakala, $\frac{1}{2}$ daripada nilai Diat penuh ialah RM316,000 dan begitulah seterusnya.

Meneliti kepada sistem hidup masyarakat kini, didapati bahawa badan yang dinamakan *aqilah* sudah tidak wujud lagi. Ketiadaan elemen qabilah serta wujudnya ikatan kekeluargaan yang semakin longgar melemahkan aspek kebersamaan sebagai satu keluarga dan pasukan menyebabkan sistem *aqilah* sebagaimana yang wujud pada zaman Nabi SAW dan sahabat seperti hilang fungsinya. Namun demikian, terdapat nafas baru yang diberikan ke atas tafsiran *aqilah* dengan melihat kepada kemiripan fungsinya dengan sistem moden iaitu insurans. Kebersamaan prinsip antara *aqilah* dan insurans yang berpegang atas dasar saling menjamin dan membantu melahirkan tafsiran *aqilah* moden iaitu dengan menyatakan bahawa insurans adalah bentuk sistem *aqilah* kontemporari.

Dari sudut pembayaran, prinsip dalam kaedah Diat boleh digunapakai. Satu anggota tunggal diberikan bayaran penuh. Bagi anggota berpasangan, kehilangan satu anggotanya diberikan bayaran separuh. Prinsip ini diambil bersandarkan kepada hadis Nabi SAW berkenaan Diat anggota. (Sunan Abi, no. Hadis: 4564). Bayaran penuh boleh dirujuk melalui laporan-laporan perubatan serta laporan bagi kes-kes kecederaan peribadi yang telah diterbitkan. Nasihat daripada pakar perubatan juga adalah penting untuk diambil kira bagi menetapkan bayaran pampasan setiap anggota tubuh badan. Hal ini kerana wujudnya istilah-istilah baru bagi anggota dan kecederaan yang dialami yang tidak terdapat dalam istilah fiqh klasik. Seandainya prinsip bagi kuantum ganti rugi dapat ditetapkan dengan komprehensif, maka pelaksanaan kepada kes tuntutan pampasan bagi kemalangan jalan raya mampu diselesaikan dengan segera melalui perantaraan luar mahkamah.

PENGHARMONIAN SOSIAL MELALUI PENYELESAIAN KES LUAR MAHKAMAH

Sistem Diat merupakan salah satu medium untuk mempercepatkan proses tuntutan pampasan melalui kaedah tuntutannya yang dilaksanakan secara luar mahkamah. Bagi kes kemalangan jalan raya, jenis salah laku yang timbul adalah kecuaiian yang mengakibatkan kecederaan atau kematian pihak

lain. Bayaran pampasan dalam sistem Diat perlu dikeluarkan oleh *aqilah* kepada pihak pesalah. *Aqilah* menurut definisi fuqaha' yang ditafsirkan dengan merujuk kepada sejarah awal Islam merupakan ahli qabilah pelaku pelaku salah. Terdapat tafsiran lain yang menyatakan *aqilah* adalah ahli diwan yang wajib memotong sebahagian pendapatan mereka bagi tujuan bayaran pampasan.

Pada masa kini, tafsiran *aqilah* boleh dianalogikan sebagai pihak insurans dengan merujuk kepada persamaan tugas kedua-dua institusi ini dalam konteks menanggung bayaran pampasan ke atas mangsa bagi pihak pesalah. Walau apa pun tafsiran *aqilah*; qabilah, diwan, mahupun insurans, kesemua skop tafsiran ini membawa satu maksud iaitu komuniti masyarakat. Fungsi masyarakat sebagai pihak yang terlibat dalam menyelesaikan kes tuntutan pampasan bagi kemalangan jalan raya turut menjadi salah satu prinsip dalam keadilan restoratif.

Satu kaedah dalam sistem keadilan restoratif iaitu campur tangan ahli masyarakat yang terjejas dalam mencari solusi terbaik kepada pertikaian. Pihak-pihak yang terjejas dengan kemalangan iaitu mangsa, pesalah dan saksi-saksi lain sekiranya ada dikehendaki duduk dalam kumpulan bagi melakukan kaedah pengantaraan untuk membincangkan dan mencari solusi berkenaan pertikaian mereka. Malahan, sekiranya pihak mangsa atau waris memaafkan pesalah, pengakuan maaf tersebut adalah sah dan diterima tanpa perlu kebenaran pihak lain seperti Hakim atau pemerintah sesebuah Negara. Hal ini adalah wajar kerana mangsa atau waris merupakan pihak sebenar yang dekat dengan fakta kes tersebut dan memiliki hubungan dengan mangsa.

Berlainan dengan sistem perundangan Malaysia yang memberi kuasa untuk memaafkan hanya kepada Yang di-Pertuan Agong; pihak yang tidak terlibat dalam pertikaian, tidak arif akan fakta sebenar dan tidak mengalami sendiri penderitaan yang dialami mangsa atau waris akibat kemalangan yang berlaku. Justeru, penglibatan masyarakat itu sendiri menjadikan proses penyelesaian lebih lancar dan menjimatkan masa tanpa banyak penangguhan kes. Hal ini sekaligus mengharmonikan lagi kehidupan masyarakat serta menjadikan sistem ini lebih dekat dengan mereka.

Penyelesaian kes kemalangan jalan raya yang dilaksanakan tanpa melalui prosedur mahkamah berdasarkan pendekatan sistem Diat adalah fokus kepada pemulihan kerugian bagi pihak mangsa. Proses pemulihan ini perlu ditanggung oleh pihak yang bersalah iaitu melalui bayaran pampasan kepada mangsa. Bebanan kewangan yang

ditanggung pihak pesalah sudah cukup menjadi hukuman bukan fizikal bagi mereka. Sistem Diat tidak mendatangkan hukuman penjara dalam kaedah pembayarannya.

Hal ini bermaksud, sekiranya kerugian berjaya dipulihkan, pihak pesalah masih bebas untuk bercampur dalam kalangan masyarakat tanpa memegang gelaran bekas banduan yang sudah tentu menjejaskan punca pendapatan mereka. Hal ini sekaligus membawa permasalahan lain dalam masyarakat. Oleh sebab itu, sistem Diat memfokuskan kaedah untuk mencari solusi bagaimana meletakkan mangsa dalam posisi sebelum kerugian berlaku, bukan mencari siapa pesalah dan apakah hukuman yang wajar. Walau bagaimanapun, pemerintah boleh sekiranya didapati perlu untuk menghukum pesalah ini dengan lebih keras melalui hukuman *ta'zir*.

KESIMPULAN

Sistem perundangan di Malaysia membenarkan setiap mangsa jalan raya membuat tuntutan bagi apa-apa kerugian yang dialami akibat kemalangan jalan raya. Pada asasnya, terdapat dua kaedah utama tuntutan pampasan iaitu melalui proses perbicaraan di Mahkamah atau melalui persetujuan pihak-pihak di luar Mahkamah. Melalui suatu tuntutan yang dibuat, barulah hak-hak yang lain kemudiannya akan disahkan oleh Mahkamah. Malahan, seandainya tiada apa-apa tuntutan dikemukakan oleh mangsa atau wakilnya di Mahkamah dalam tempoh tertentu, maka mahkamah boleh menganggap pihak mangsa tidak berminat untuk membuat apa-apa tuntutan (Seksyen 6, Akta 254).

Pelaksanaan Diat sebagai medium tuntutan pampasan bagi kes kemalangan jalan raya merupakan sistem terbaik untuk diaplikasikan di Malaysia. Uniknya Islam apabila perundangannya telah mengklasifikasikan bentuk-bentuk jenayah kepada beberapa bahagian. Berbeza dengan prinsip barat yang mengetengahkan bahawa jenayah itu adalah kesalahan kepada negara dan sivil kepada individu, syariah menegaskan bahawa jenayah boleh terjadi kepada negara mahupun individu. Oleh sebab itu, kesalahan bagi kes kemalangan jalan raya yang didasari oleh kecuaiian termasuk dalam kategori jenayah ke atas individu sekaligus memperuntukkan hukuman denda berupa Diat.

Berlainan dengan amalan sistem perundangan konvensional yang dilaksanakan di Malaysia hari ini lebih didasari oleh sistem keadilan retributif yang fokus kepada aspek hukuman. Dalam

sistem ini, apabila berlaku salah laku dan timbul kerosakan, aspek utama yang diberi penekanan ialah siapakah yang bersalah dan apakah hukuman yang setimpal kepada pelakunya. Ganti rugi kepada mangsa pula jatuh pada kedudukan selepasnya. Namun dalam sistem Diat, perkara utama yang perlu ditentukan ialah siapakah yang menjadi mangsa, apakah kerugian yang timbul serta apakah solusi terbaik bagi memampas kerugian tersebut.

Prinsip pelaksanaan Diat yang lebih mengutamakan hak mangsa berbanding menghukum pesalah mempunyai persamaan dengan sistem keadilan restoratif dilihat mampu bergerak seiring dalam usaha memberi pampasan kerugian mangsa kemalangan jalan raya. Kaedah penyelesaian melalui pendekatan Diat tanpa melibatkan pihak mahkamah di samping penglibatan serius pihak-pihak yang terjejas dengan bimbingan pihak yang ketiga yang pakar sudah tentu memberi impak kepada pencarian solusi yang lebih lancar dan efektif.

NOTA

- ¹ Seksyen 7(3A) namun tertakluk kepada subseksyen (3D) Akta Undang-undang Sivil 1956.
- ² Seksyen 7 (3(iii)) Akta Undang-undang Sivil 1956.
- ³ Seksyen 7 (3(iii)) Akta Undang-undang Sivil 1956.
- ⁴ Seksyen 7 (2) Akta Undang-undang Sivil 1956.
- ⁵ S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, Alpha Sigma Sdn Bhd. Petaling Jaya, 2000 hlm 8.
- ⁶ S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, Alpha Sigma Sdn Bhd. Petaling Jaya, 2000 hlm 9-11.
- ⁷ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, 1999, hlm 328.
- ⁸ Muhammad Shahidul Islam, et. al., *Compensation of Road Accidents in Islamic Law: An Analysis* (2015) 1 (4), *Journal Of Islam, Law And Judiciary*, hlm 19-34.
- ⁹ The Malaysian Insurance Institute, *Pre-Contract Examination Insurance Agent*, The Malaysian Insurance Institute. Shah Alam, 2014 hlm 23.
- ¹⁰ [1983] 2 MLJ 324.
- ¹¹ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, (1999), Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, hlm 329.
- ¹² Kehilangan konsortium boleh didefinisikan sebagai kehilangan satu bentuk kerjasama antara pasangan suami isteri termasuk kasih sayang, perkhidmatan, hubungan kelamin dan sebagainya; S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, (Petaling Jaya: Alpha Sigma Sdn Bhd, 2000), 48; *Best v Samuel Fox & Co. Ltd* [1952] 2 All ER 394, 396 HL.
- ¹³ RK Nathan, *Nathan on Negligence*. Malayan Law Journal Sdn Bhd. Kuala Lumpur, 1998, hlm 329.
- ¹⁴ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof, *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*. Dewan bahasa Dan Pustaka: Kuala Lumpur, 1999 hlm 341. Hinz lwn Berry [1970] 2 QB 40.
- ¹⁵ RK Nathan, *Nathan on Negligence*. 330.
- ¹⁶ Halijah lwn Velaitham [1966] 1 MLJ 192.
- ¹⁷ Maimunah & Anor lwn Abu Bakar & Anor [1964] MLJ 223.
- ¹⁸ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, 1999 hlm 345.
- ¹⁹ Yeow Kim Kuan lwn Hamid [1968] 2 MLJ 188
- ²⁰ [1973] 2MLJ 119
- ²¹ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, 1999 hlm 371.
- ²² Seksyen 28A (2) Akta Undang-undang Svil 1956.
- ²³ S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, Alpha Sigma Sdn Bhd. Petaling Jaya, 2000 hlm 48. *Best v Samuel Fox & Co. Ltd* [1952] 2 All ER 394, 396 HL.
- ²⁴ S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, Alpha Sigma Sdn Bhd. Petaling Jaya, 2000, hlm 33.
- ²⁵ S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, Alpha Sigma Sdn Bhd. Petaling Jaya, 2000 hlm 33.
- ²⁶ S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, Alpha Sigma Sdn Bhd. Petaling Jaya, 2000 hlm 37
- ²⁷ S. Santhana Dass, *Personal Injury Claims*, Alpha Sigma Sdn Bhd. Petaling Jaya, 2000 hlm 40.
- ²⁸ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, 1999, hlm 354.
- ²⁹ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, 1999, hlm 355.
- ³⁰ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, 1999 hlm 330.
- ³¹ [1981] 1 MLJ 295
- ³² Salleh Buang, *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*. 380.
- ³³ Judicial Studies Board for Northern Ireland, *Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases in Northern Ireland*. Laman sesawang: <http://www.jsbni.com/Publications/personal-injury-guide/Documents/Green%20Book.pdf>. Dicapai 17 November 2016,
- ³⁴ Ong Ah Long len Dr. S. Underwood [1983] 2 MLJ 324.
- ³⁵ Salleh Buang, *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*. 331.
- ³⁶ Yeap Cheng Hock lwn Kajima-Taisei Joint Venture [1973] 2 MLJ 230; Dalam kes ini, plaintif menuntut kos makanan berkhasiat untuk 3 perkara iaitu buah-buahan, pati ayam brand dan herba.
- ³⁷ Salleh Buang, *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*. 381.
- ³⁸ Salleh Buang, *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*. 330.
- ³⁹ Tuan Abdullah Bin Ahmad, (Peguam Berdaftar Berpengalaman Mengendali Kes Tuntutan Kemalangan Jalan Raya), Temubual Dengan penulis. 23 Oktober 2016.
- ⁴⁰ Ibrahim Ismail, *Judicial Certainty and Creativity: An Evaluation of Stare Decisis*. (2004) Bil. 8 *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat*. p 82.
- ⁴¹ Penumpang kereta seperti *GrabCar* tidak dilindungi insurans atau takaful melainkan pemandu membeli insurans atau takaful tambahan iaitu liabiliti undang-undang kepada penumpang.
- ⁴² Seksyen 96(1) Akta Pengangkutan Jalan 1987 (Akta 333)
- ⁴³ Seksyen 91(b) Akta 333 menghendaki suatu polisi insurans mestlah polisi yang menginsurankan bagi individu atau kumpulan. Hal ini bermaksud, pemunya polisi tersebut masih aktif dalam insurans dan takaful.
- ⁴⁴ Polisi insurans boleh luput dan terbatal sekiranya pihak pemunya polisi gagal membayar premium insurans secara aktif dalam tempoh yang ditetapkan pihak penanggung insurans berlesen.
- ⁴⁵ Utusan Malaysia, "Kaki pelajar hancur digilis lori", laman sesawang *Utusan Online*, dicapai 23 Januari 2018, <http://www.utusan.com.my/berita/nahas-bencana/kaki-pelajar-hancur-digilis-lori-1.181155>.

- ⁴⁶ Muhammad Shahidul Islam, et. al., Compensation of Road Accidents in Islamic Law: An Analysis. (2015) 1(4) *Journal Of Islam, Law And Judiciary* hlm 19-34.
- ⁴⁷ Muhammad Shahidul Islam, et. al., Compensation of Road Accidents in Islamic Law: An Analysis. (2015) 1(4) *Journal Of Islam, Law And Judiciary* hlm 20.
- ⁴⁸ Muhammad Shahidul Islam, et. al., Compensation of Road Accidents in Islamic Law: An Analysis. (2015) 1(4) *Journal Of Islam, Law And Judiciary*, hlm 20.
- ⁴⁹ Salleh Buang, Terjemahan: Asiah Mohd Yusof. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*, Dewan Bahasa Dan Pustaka. Kuala Lumpur, 1999, hlm 328.
- ⁵⁰ Muhammad Shahidul Islam, 20; Abdul Basir Mohamad, Tanggungjawab Pemunya Dan Pemilik Haiwan Dalam Undang-Undang Tort Islam. (1999) 20 *Jurnal Islamiyyat*. p 5.
- ⁵¹ Muhammad Shahidul Islam, et. al., Compensation of Road Accidents in Islamic Law: An Analysis. (2015) 1(4) *Journal Of Islam, Law And Judiciary*, hlm 20.
- ⁵² Muhammad Shahidul Islam, et. al., Compensation of Road Accidents in Islamic Law: An Analysis (2015) 1(4) *Journal Of Islam, Law And Judiciary* hlm 24.
- ⁵³ Muhammad Shahidul Islam, et. al., *Compensation of Road Accidents in Islamic Law: An Analysis*. Journal Of Islam, Law And Judiciary, (2015), Volume 1. Issue 4, hlm 24.
- ⁵⁴ Paizah Ismail, "Pelaksanaan Diat Dalam Kerangka Cabaran Fiqh Semasa", (2012), *Jurnal Fiqh*. 9(9), hlm 4.
- ⁵⁵ Paizah Ismail, "Pelaksanaan Diat Dalam Kerangka Cabaran Fiqh Semasa", (2012) 9(9), *Jurnal Fiqh*. hlm 4.
- ⁵⁶ Mohd. Shukri Hanafi From Jahiliyyah To Islamic Worldview : In A Search Of An Islamic Educational Philosophy. (2013) 3 (2) *International Journal of Humanities and Social Science*, 2016; Khan, A. (n.d.). *Human Ignorance (Jahiliyyah): Past & Present*. The Dialogue. Vol. VIII (4). 353.
- ⁵⁷ *Ibn Manzur*, Jamaluddin bin Muhammad bin Muhammad *Lisan al-Arab*. Dar Sadir. Beirut. Jilid 6. 2003, hlm 373.
- ⁵⁸ *Ibn Abidin*, Muhammad Amin, *Hashiah Ibn Abidin Wa Radd al-Muhtar Ala al-Durr al-Mukhtar Syarh Tanwir al-Absar*. Dar al-Fikr. Beirut. Jilid 6. 1992, 573.
- ⁵⁹ *Ibn Rushd*, Abi al-Walid Ahmad bin Muhammad *Bidayah al-Mujtahid Wa Nihayah al-Muqtasid*. Dar al-Khudhairi. Madinah. 1981, 409.
- ⁶⁰ Abi Daud, *Sunan Abi Daud*, (Kitab al-Diat, Bab Waliy al-Amd Yardha Bi al-Diyyat, No. Hadis: 4506). 176.
- ⁶¹ Muhammad Ahmad Saraj. *Daman al-Udwan fi al-Fiqh al-Islami Dirasah Fiqhiyyah Muqaranah Bi Ahkam al-Masuliyah al-Taqsiriyyah fi al-Qanun*. Dar al-Thaqafah li al-Nasyr wa al-Tawzi. Al-Qahirah. 439.
- Al-Zuhayli, Wahbah. 1998. *Nazariyyat al-Daman wa Ahkam al-Masuliyah al-Madaniyyah wa al-Jinaiyyah fi al-Fiqh al-Islami Dirasah Muqaranah*. Dimasyq: Dar al-Fikr.
- As-Syafie, Muhammad Ibn Idris. 2001. *al-Umm*. Mansurah: Dar al-Wafa' wa al-Tabaah li an-Nashr wa al-Tauzi'.
- As-Syaukani, Muhammad Ibn Ali. 2004. *Nayl al-Authar Sharh Muntaqa al-Akhbar*. Beirut: Bayt al- Afkar al-Dauliyyah.
- Daradkah, Muhammad Khyr Ibrahim. 2008. *Daf' al-Diyah Min Qibal Syarikat al-Ta'min al-Mu'asirah*. Amman: Dar al-Nafa'is.
- Dzur, A. W. 2011. Restorative justice and democracy: fostering public accountability for criminal justice. *Contemporary Justice Review: Issues in Criminal, Social, and Restorative Justice* 14(4).
- Ibn Manzur, Jamaluddin bin Muhammad bin Muhammad. 2003. *Lisan al-Arab*. Beirut: Dar as-Sadir. Jilid 6.
- Johnstone, G. & Van Ness, D. W. 2007. *Handbook of Restorative Justice*. Devon, UK: Willan Publishing.
- Marshall, T. F. 1999. *Restorative Justice: An Overview*. London: Home Office Research Development and Statistics Directorate.
- Mohd. Shukri Hanafi. 2013. From jahiliyyah to Islamic worldview : In a search of an Islamic educational philosophy. *International Journal of Humanities and Social Science* 3(2).
- Muhammad Amin. 1992. *Radd al-Muhtar ala al-Duur al-Mukhtar Syarh Tanwir al-Absar*. Dar al-Fikr. Jilid 6.
- Muhammad Shahidul Islam et al. 2015. Compensation of road accidents in Islamic law: An analysis. *Journal of Islam. Law and Judiciary* 1(4).
- Mutaz M. Qafisheh. 2012. Restorative justice in the Islamic penal law: A contribution to the global system. *International Journal of Criminal Justice Sciences* 7(1).
- Paizah Ismail. 2012. Pelaksanaan diat dalam kerangka cabaran fiqh semasa. *Jurnal Fiqh* 9(9).
- Ramizah Wan Muhammad. 2016. Restorative justice in Islamic criminal legal system. *Journal of Islamic Law Review* 12(2).
- Salleh Buang. 1999. *Undang-undang Kecuaian di Malaysia*. terj. Asiah Mohd Yusof. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- S. Santhana Dass. 2000. *Personal Injury Claims*. Petaling Jaya: Alpha Sigma Sdn Bhd.
- Hascall, S. C. 2011. Restorative justice in Islam: Should qisas be considered a form of restorative justice? *Berkeley Journal of Middle Eastern & Islamic Law*.
- Van Ness, D. W. & Strong, K. H. 2010. *Restoring Justice – An Introduction to Restorative Justice*. 4th edition. New Province, N.J.: Matthew Bender & Co., Inc.
- Wan Roslili Abd. Majid et al. 2015. Isu dalam penahanan dan pemulihan banduan di Malaysia. *Jurnal Kanun* 27(1).

RUJUKAN

- Abdurrahman Raden Aji Haqqi. 2015. *Criminal Punishment and Pursuit Justice in Islamic Law. International Journal of Technical Research and Applications. Special Issue*.
- Abi Daud, Sulaiman Ibn al-Asy'as. 1996. *Sunan Abi Daud*. Beirut: Dar al-Kutub al- Ilmiyyah.

Siti Aisyah Samudin
 Jabatan Syariah dan Undang-undang
 Akademi Pengajian Islam
 Universiti Malaya
 Kuala Lumpur
 Email: sitiaisyah.samudin01@gmail.com